

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Елисавета Мусакова

за дисертационния труд

„Художествена проблематика на графичния роман (на графичната новела – Graphic Novel) като жанр в изобразителното изкуство. Тематична насоченост и специфични наративни и изобразителни особености“ на

Весела Валентинова Кучева-Петрова,

Катедра „Книга, илюстрация и печатна графика“

Актуалност на темата

По нея липсват теоретични съчинения в България, т.е. докторантката се обръща към неразработена област спрямо очевидното присъствие на този специфичен жанр в съвременното изкуство на редица други страни. Причината вероятно е и във факта, че българският комикс е останал затворен в списанията, при това третиран като литература за деца (сп. Дъга). Весела Кучева е посочила ограничения брой графични романи, стигнали до българския книжен пазар, както и единствения български графичен роман – „Под игото“, на който се спира на съответно място в труда си. Дори от тези предпоставки може да се съди за приносния характер на дисертацията, която се фокусира върху доказването на тезата за отделянето на графичния роман от комикса, подкрепено от многостранното му, аналитично разкриване като самостоятелен художествен феномен в полето на „картинната книга“.

Оценка на съдържанието

Уводната част предлага наред с добре обоснованите аргументи за причините, по които е избрана темата, директно въвеждане в полемиката, която съществува по отношение на жанровата определеност на графичния роман и изобщо на утвърждаването му като равноправно с останалите визуални изкуства. Оттук логично следват нелеките задачи, които докторантката си е поставила, за да проблематизира своя обект на изследване. Кратко изложената методология е убедителна, съответна на обекта и целите на изследване и е спазена в целия труд. В самото начало може високо да се оценят внушителният теоретичен материал, който е ползван, познаването на впечатляващ брой произведения и респективно, богатството на албума, съпътстващ

текста на дисертацията, за съдържанието на който се е наложила селекция поради огромния обем примери от разглежданите в труда произведения.

Ще се спра по-подробно на първата глава, защото в нея се решава основният въпрос – каква е спецификата на графичния роман, която го отделя от изкуството на комикса. Текстът е развит като пространен увод в материята, с исторически обзор върху изкуството на комикса, с цел оттам да бъдат извлечени онези разлики, които определят самостоятелния жанр на графичния роман. Тяхна обща специфика е *секвенциалността*, ключово понятие в дефинициите на комиксовото изкуство, давани от редица изследователи, която и в труда В. Кучева стои на първо място в характеризирането на комиксовия тип образност. В тази връзка възниква питането дали за още по-точната употреба на термина не би трябвало да се изтъкне особената секвенциалност на комикса, и/или на графичния роман, защото в техните предшественици, проследени в дисертацията, също се разчита на определени визуално организирани последователности. За такова нюансиране на дефиницията намираме като че ли по-отчетливо изражение в автореферата, но и в него, и в дисертацията не му е поставен специален акцент.

В последователността, приета от В. Кучева, извеждането на спецификата в жанра „графичен роман“ и съответно, защитата му като самостоятелен жанр, върви по линията първо на изтъкване на общите особености между него и комикса, които са именно онези, които предопределят полярните възгледи за и против. След като е очертала ясно общата основа, в раздела 1.6. тя формулира отликите от комикса, които оправдават налагането на термина и жанра „графичен роман“: романите не са серийни произведения и имат значително по-голям обем, който дава възможност за много повече художествени подходи; тяхната тематика е насочена към актуални и фундаментални за съвременното общество проблеми, по-просто казано – тя е „сериозна“, а не просто развлекателна; по-големият обем на произведенията позволява значителното усложняване на наративната структура и наративните стратегии, включително използването на безсловесен, чисто визуален наратив. В крайна сметка, казано от авторката с други думи, графичният роман се очертава като издигнат на по-високо художествено ниво продукт на книжната графика и илюстрация, с далечни корени, а именно съдържателната му страна се оказва като че ли най-убедителната негова отличителна черта, която го вписва като феномен и в изкуството на книгата, и в литературата.

За останалите три глави ще си позволя да сумирам впечатлението си от тях: те анализират с овладян професионален език множествените прояви на художествените подходи и начините им на обвързване с текста и книжния разтвор като свидетелстват за задълбочено изследване и на ползваните теоретични източници, и на самите произведения. Може да се каже, че зрелостта, до която е достигнала В. Кучева, е качество, което постигат ограничен брой защитени дисертации в НХА – и ще добавя (както и друг път), което не за първи път е изявено в докторатите от катедрата „Книга, илюстрация и печатна графика“. Заключение, което е обичайното слабо място в докторските дисертации и в този случай не е достатъчно развито, а в голяма степен дублира отделно изведените приноси на научния труд.

Обща оценка на приносите

Тя ще бъде направена едновременно с коментара върху изискваната авторска справка за приносите в дисертационния труд. На първо място Весела Кучева поставя утвърждаването на жанра като тип издание в територията на изкуството на книгата и илюстрацията, което цитирам, „притежава свои собствени исторически корени, характерни структурни и композиционни елементи, тематика и потенциал за генериране на произведения с висока художествена стойност“. До този извод тя стига след обстоятелството и показващо дълбоко вникване анализиране на художествената тъкан на графичните романи (в главите от втора до четвърта). Погледнат в контекста на дебата, воден от международни критици и художници, нейният извод едва ли ще му сложи край, тъй като самият Алън Мур, цитиран на две места в труда като водещ автор на графични романи, казва, че никога не е имал симпатия към термина „графичен роман“ и че терминът „комикс“ напълно му върши работа¹.

На второ място В. Кучева отбелязва приноса си в допълването на съществуващите в световен мащаб дефиниции на понятието „графичен роман“: еднозначното определяне на дадено издание за принадлежно (или не) към групата на графичните романи е според характеристиката *секвенциалност*. Намирам, че формулирането е необмислено, тъй като не само в цитираните публикации, но и в собствения текст неведнъж е изтъкнато, че тя се отнася изобщо до визуалния строй на комикса. Тук припомням направената по-горе забележка за липсващия според мен еднозначен извод каква е специфичната секвенциалност на графичния роман, макар

¹ Цитирам по https://en.wikipedia.org/wiki/Graphic_novel.

че тя е потърсена в приликите и разликите с изкуството на комикса, което несъмнено остава важен принос на труда. Без да повтарям останалите приноси, които приемам без възражения, ще прибавя още един – ползвайки чуждестранната литература, тя въвежда на български език специализираната терминология, която би подsigурирала всяко бъдещо изследване в тази област, направено от български автори.

Публикациите на В. Кучева – три, от които една под печат, са в авторитетни издания и се отнасят до съществени аспекти от нейната дисертация. Творческата биография допълва представата за респектиращите достойнства на докторантката като теоретик и художник, участващ в съвременното изкуство на „картинната книга“.

Авторефератът отговаря по структура и съдържание на научния труд.

Заключение

Трудът на Весела Кучева демонстрира разгърнат с вещина анализ на художествените и тематичните особености на произведенията, определени като графичен роман. Цялостното съдържание напълно съответства на формулираната в заглавието тема; разгръщането на проблематиката в отделните глави следва ясна логика, чрез която е постигната заявената цел на изследването, нареждайки го достойно сред участниците в съвременния дебат по отношение не само на конкретния обект, но и на все по-оспорваните форми и граници на съвременното визуално изкуство – или визуални практики. Дисертацията е завършен теоретичен труд в област, незасегната от днешното българско изкуствознание, в който е отложено солидно познание в изследваната материя и носи всички белези на зряло научно изследване. Следователно, представената дисертация напълно покрива критериите за присъждането на научната и образователна степен „доктор“ на Весела Кучева-Петрова.

София, 2 февруари 2023 г.

(Е. Мусакова)